

بازی‌های آموزشی افروز

ما در مدرسه‌ی افروز اعتقاد داریم که فرهنگ، مشارکت اجتماعی، مسئولیت‌های فردی و مدنی پیوندی گسست‌ناپذیر با آموزش دارند. به باور ما کلاس درس فقط فضایی برای کسب دانش نیست؛ این هدف با پرورش مهارت‌های اجتماعی و کسب دانش هم تنیده و تفکیک‌ناپذیرند. موضوع کلاس درس هرچه باشد -ریاضی یا علوم اجتماعی- امکانی است برای تمرین مهارت‌های اجتماعی با دانش‌آموزان و به عقیده‌ی ما ارتقای این مهارت‌ها اگر مهم‌تر از افزایش علم و دانش کودکان و نوجوانان نباشد، از آن کم‌اهمیت‌تر نیست. به همین منظور قصد داریم با برگزاری دوره‌ها و کارگاه‌هایی در مدرسه‌ی افروز، بازی‌ها و فعالیت‌هایی عملی برای کودکان و نوجوانان معرفی کنیم، درباره‌ی مهارت‌ها و روش‌های تسهیلگری این مفاهیم در کلاس درس به بحث و گفت‌وگو پردازیم، و راهکاری عملی برای پیاده‌سازی این مفاهیم در کلاس درس را با هم تجربه کنیم.

مدرسه‌ی افروز دو اصل «آموزش مشارکتی» و «کاربردی بودن مطالب» را سرلوحه‌ی فعالیت‌های خود قرار داده و دوره‌های آموزشی را به گونه‌ای تدوین کرده است که همگام با معرفی هر مفهوم نظری، نحوه‌ی انتقال آن به دانش‌آموزان هم به بحث و گفت‌وگو گذاشته می‌شود. امیدواریم با تمرکز بر مهارت تسهیلگری، و هم‌فکری و گفت‌وگو درباره‌ی آن بتوانیم راهکارها و شیوه‌هایی جدید و کاربردی و خلاق پیدا کنیم تا از این طریق تمرین مهارت‌های اجتماعی و بالا بردن میزان مشارکت دانش‌آموزان در کلاس درس محقق شود. ما در مدرسه‌ی افروز بر این باوریم که می‌توان با چشم‌انداز «جامعه‌ی فردا را با هم بسازیم» از فرصت‌های موجود در کلاس درس بهره‌جست و برای تبدیل دانش‌آموزان به شهروندانی آگاه و مؤثر کوشید.

(در صورت استفاده از منابع افروز، لطفاً ذکر منبع را فراموش نکنید. متشکریم)

نام فعالیت:

یک طرح جست‌وجوگرانه برای درس علوم اجتماعی

مطالعه‌ای توسط کریس کولپر^[۱]

بر اساس کار کارولین پرک^[۲]، عضو دپارتمان آموزش دانشگاه ایندیانا^[۳]

این طرح درس در یک کارگاه آموزشی آنلاین با موضوع یادگیری جست‌وجوگرانه ارائه شده که از سوی کانال ۱۳ برگزار می‌شود. کانال ۱۳ یک شبکه تلویزیونی غیر تجاری است که شهر نیویورک را پوشش می‌دهد و برنامه‌هایی درباره مهار کردن خطر رسانه‌های جمعی و الکترونیک تهیه و پخش می‌کند.

این طرح درس از زبان انگلیسی به فارسی برگردانده شده است، به همین دلیل ساختار آن با بازی‌ها و فعالیت‌های آموزشی که در مدرسه افروز طراحی می‌شود، تفاوت دارد. از آنجا که این طرح بر اساس نیازها و مختصات آموزشی مدارس آمریکا طراحی شده، به هنگام برگرداندن آن به زبان فارسی بخش‌هایی از آن حذف و پاره‌ای اطلاعات به آن افزوده شد تا با نیازها و ساختار آموزشی ایران هماهنگ شود و قابلیت اجرا در مدارس ایران را داشته باشد. (مترجم)

پیشگفتار:

این طرح درس فرصتی را فراهم می‌کند تا دانش‌آموزان درباره محل زندگی‌شان بیشتر بدانند. آن‌ها می‌توانند یکی از حوزه‌های مورد علاقه‌شان مثل مناطق مسکونی محلی، کسب‌وکارهای محلی، جاذبه‌های محلی یا جنبه دیگری از زندگی در اجتماع پیرامون‌شان را انتخاب و روی آن کار کنند. حین اجرای این طرح درس، آن‌ها یافته‌ها و آموخته‌هایشان را در قالب یادداشت‌هایی متوالی در «دفترچه یادگیری»‌شان ثبت می‌کنند و به مرور فرصت می‌یابند در کلاس سخنرانی کنند و یادداشت‌ها را با دیگر هم‌کلاسی‌هایشان به اشتراک بگذارند. دانش‌آموزان از این طریق درک بهتری نسبت به تاریخ و جغرافیایان پیدا می‌کنند و ابعاد مختلف اجتماع محل زندگی‌شان را می‌شناسند.

وسایل مورد نیاز:

- دسترسی به اینترنت/ کامپیوتر
- نقشه‌های محلی، اشیای مرتبط، پوستر، دفترچه تلفن، بروشورهای گردشگری، کتاب اول مشاغل و کسب و کار، و هر ابزار دیگری که به دانش‌آموزان کمک کند جنبه‌های مختلف زندگی محله‌شان را بررسی کنند.
- وبسایت‌های مرتبط- در حال حاضر بسیاری از شهرهای بزرگ و کوچک و محله‌های مختلف در اینترنت وبسایت یا وبلاگ دارند. این صفحه‌های اینترنتی نقطه آغاز خوبی است. برای مثال به وبسایت‌هایی که در ادامه فهرست شده‌اند، نگاه کنید.

شهرداری استان سیستان و بلوچستان [۴]

پایگاه اطلاع‌رسانی شهرداری منطقه ۳ تهران [۵]

نقشه مناطق بیست‌ودوگانه تهران [۶]

شهرداری یزد [۷]

پایگاه اطلاع‌رسانی شوراهای اجتماعی محلات مشهد [۸]

سرای محلات تهران [۹]

سازمان همیاری شهرداری‌های استان آذربایجان غربی [۱۰]

هدف فعالیت: آگاه شدن نسبت به پیش‌داوری‌ها - که معمولاً ناخودآگاه هستند- و ریشه‌یابی آن‌ها

معیارهایی که در این طرح درس مورد توجه قرار می‌گیرند

۱- درک تاریخ یک جامعه محلی:

- درک اهمیت و شخصیت‌های تاریخی جامعه و سهمی که در رشد و ارتقای جامعه داشته‌اند.
- آگاه شدن از تاریخچه جامعه محلی از ابتدای پیدایش به ویژه رویدادهای مهم و تعیین‌کننده، تاریخچه ورود مهاجران [۱۱] و تغییراتی که در جامعه ایجاد کرده‌اند.

۲- درک رویدادها، مشکلات، ایده‌ها و افرادی که نقش مهمی در شکل‌گیری جامعه داشته‌اند:

- درک این نکته که چرا مهاجران این بخش از شهر را انتخاب کرده‌اند؟
- آشنایی با نوع زندگی، برنامه‌ها و رویای شهروندانی که ۱۰۰ یا ۲۰۰ سال پیش در این منطقه زندگی می‌کردند.
- درک این مسئله که چه طور می‌توان از طریق نشانه‌ها، اصطلاحات عامیانه و سخنان پندآموز، ویژگی‌ها و هویت یک منطقه را شناخت؟
- شناختن ساختمان‌ها، مجسمه‌ها و بناهای مهم در تاریخ منطقه و محله.
- درک الگوی جمعیتی منطقه و تغییرات آن در طول زمان.
- یادگیری ترتیب زمانی رویدادها و پیشرفت‌های مهم تاریخی منطقه به ویژه اتفاقاتی که شهروندان نقش مؤثری در شکل‌گیری آن‌ها داشته‌اند.
- درک این موضوع که باورها و عقاید شخصیت‌های شناخته شده و مؤثری که در این منقیه زندگی می‌کرده‌اند، چه تأثیری بر سیر تاریخی شهر و محله داشته‌اند؟
- یادگیری ریشه نام مکان‌ها، رودخانه‌ها، شهرها، و کشورها و آشنا شدن با تبادلات. اثرپذیری‌های فرهنگی منطقه با دیگر فرهنگ‌ها.

۳- درک ارزش‌های شهروندی، نحوه شکل‌گیری آن‌ها و آشنا شدن با نمونه‌هایی که نشان می‌دهد ارزش‌های شهروندی چه طور در میان مردم جا افتاده و به یک ارزش جمعی پذیرفته شده بدل شده است.

- آشنایی با این موضوع که شهروندان می‌توانند با شهامت در مسیر منفعت عمومی گام بردارند.
- یافتن پاسخ برای این سؤال که شهروندان از چه راه‌هایی می‌توانند به ارتقا و بهبود جامعه خود کمک کنند؟

۴- آشنایی با دستاوردهای مهم علمی، دانشمندان و اندیشمندی که برای تحقق این دستاوردها تلاش کرده‌اند و نفع اجتماعی یا اقتصادی که این دستاوردها برای جامعه داشته‌اند:

- آشنایی با موفقیت‌های دانشمندان و کاشفان و اندیشمندی که در شهر و دیار آن‌ها زندگی می‌کرده یا می‌کنند.

- آشنایی با روش‌های متفاوت سفر کردن در دوره‌های زمانی مختلف و مزایا و معایب هر کدام.

- آشنایی با شیوه‌های مختلف حمل و نقل و چگونگی پیشرفت و توسعه آن‌ها در طول زمان.

مفاهیم کلیدی

- دانش‌آموزان با ویژگی‌های منحصربه‌فرد شهر محل زندگی‌شان آشنا می‌شوند و به فرهنگ و مردم‌شان افتخار می‌کنند.

- دانش‌آموزان به اهمیت آشنایی با افراد و گروه‌های مختلفی که نقش مؤثری در شکل‌گیری جامعه داشته‌اند، و همین‌طور اهمیت آگاه شدن از خدمات و فعالیت‌های ارزشمند آن‌ها و قدردانی از تلاش‌های آن‌ها پی می‌برند.

مهارت‌های کلیدی در زمینه تاریخ

- دانش‌آموزان می‌آموزند که برای جست‌وجو درباره مسایل مختلف می‌توانند از تکنیک‌ها و منابع متنوع نظیر مصاحبه، اینترنت، کتابخانه‌های محلی، نقشه‌های شهر استفاده کنند.

- هر کدام از دانش‌آموزان برای یک پژوهش انفرادی برنامه‌ریزی می‌کنند، اطلاعات مرتبط را جمع‌آوری و ثبت می‌کنند، و با روش‌ها و تکنیک‌های کارآمدی که در هر مرحله به آن نیاز پیدا می‌کنند، آشنا می‌شوند.

- دانش‌آموزان می‌آموزند که چه‌طور یافته‌ها و آموخته‌های خود را به دیگران انتقال دهند.

پرسش‌های اصلی

۱- شهروندی که در کنار من، در محله و شهر من زندگی می‌کردند یا می‌کنند چه کسانی هستند؟ این افراد چه نقش منحصربه‌فردی در شکل‌گیری جامعه پیرامون خود دارند؟

۲- چه نمادها، بناها و جاذبه‌هایی در جامعه من وجود دارد؟ و داستان‌های مربوط به هر کدام چیست؟

۳- تاریخ جامعه من چیست؟

۴- خدمات مهم و قابل توجهی که شهروندان مختلف به اجتماعی که من در آن زندگی می‌کنم ارائه داده‌اند، چیست؟

روش‌هایی برای ساماندهی و به اشتراک‌گذاری یافته‌ها

- دفترچه یادگیری (دفترچه‌ای برای ثبت یافته‌ها و تجربه‌ها و مشاهدات. دانش‌آموزان همه آموخته‌های خود را به طور متوالی در این دفترچه ثبت می‌کنند).
- ضبط صدا یا تصویر
- عکاسی
- ارائه آموخته‌ها با استفاده از امکانات و نرم‌افزارهای کامپیوتری

وظایف/ «دعوت از دانش‌آموزان و جلب توجه آن‌ها»

معلم یا تسهیلگر وسایل کمک‌آموزشی مختلفی را در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌دهد. او از دانش‌آموزان «دعوت می‌کند» که جست‌وجوی در حوزه مورد علاقه‌شان را آغاز کنند. فرآیند جلب توجه دانش‌آموزان به گونه‌ای انجام می‌شود که آن‌ها به وضوح دریابند که محل زندگی‌شان به واسطه تفاوتی که با دیگر شهرها و محله‌ها و اجتماعات دارد، یک مکان و اجتماع منحصر به فرد است.

مثال: قرار است دانش‌آموزان مقیم شهر ایندیاناپولیس [۱۲] جنبه‌های مختلف شهر محل زندگی‌شان را مطالعه کنند. برای جلب توجه و علاقه آن‌ها به انجام یک پروژه جست‌وجوگرانه می‌توان بر رویدادهای ورزشی و تاریخی آن‌ها تأکید کرد زیرا ایندیاناپولیس به پایتخت ورزش‌های آماتوری در جهان معروف است. می‌توان در طرح دعوت از دانش‌آموزان برای پژوهش درباره شهر محل زندگی‌شان این موارد را گنجانده.

- نوارهای ویدیویی و کتاب‌هایی درباره مسابقه اتومبیل‌رانی ایندیاناپولیس ۵۰۰ همراه با اشیاء و نمادهای مربوط به مسابقه را به دانش‌آموزان نشان داد سپس از آن‌ها دعوت کرد بعد از تماشای ویدیوی مسابقه‌ها و بررسی وسایل و اشیای مرتبط با مسابقه، یک گزارش تصویری از یکی از مسابقه‌ها آماده کنند.

- می‌توان لباس‌های ورزشی و کتاب‌ها و دیگر وسایل مرتبط با تیم‌های ورزشی شهر را در اختیار دانش‌آموزان قرار داد و از آن‌ها دعوت کرد برای تشویق یکی از تیم‌ها یک شعار بسازند، یا درباره یکی از تیم‌ها مقاله‌ای بنویسند که در نشریه محلی منتشر شود، یا برای ورزشکار یا مربی مورد علاقه خود نامه بنویسند، یا بلیط مسابقه بعدی را طراحی کنند.

علاوه بر ورزش، می‌توان حوزه‌ای دیگر از جاذبه‌ها یا ویژگی‌های دیگر را برای جلب توجه و علاقه دانش‌آموزان به کار گرفت، مثل مشاهیر و شخصیت‌های شناخته‌شده شهر. برای این کار می‌توان عکس‌ها و آثار فرد مورد نظر را به دانش‌آموزان نشان داد و تشویق‌شان کرد برای معرفی آن شخصیت دست به خلاقیت بزنند؛ مثلاً خدمات و فعالیت‌های او را از طریق نمایش معرفی کنند.

بناهای تاریخی گزینه دیگری است که می‌توان از آن برای جلب علاقه دانش‌آموزان بهره گرفت. مثلاً می‌توان فرصت بازدید از یک محوطه تاریخی در آناپولیس را فراهم کرد طوری که دانش‌آموزان بتوانند کاوش باستان‌شناسی را به‌طور عملی تجربه کنند. یا می‌توان مقداری خاک رس و اشیایی مشابه آثار تاریخی در اختیار دانش‌آموزان قرار داد تا ماکت یکی از بناهای شهر را بسازند یا بنای جدیدی طراحی کنند که فکر می‌کنند شهر به آن نیاز دارد.

جغرافیای شهر، نحوه اداره شهر، رویدادهای هنری در شهر یا سیستم حمل و نقل محورهای دیگری است که می‌توان از آن‌ها برای جلب توجه دانش‌آموزان بهره برد.

جست‌وجوگری مستمر

(استفاده از پرسش‌ها، ابزارها و روش‌های متنوع مربوط به حوزه‌های مختلف دانش و آگاهی برای جست‌وجوگری درباره یک موضوع خاص)

دانش‌آموزان به تنهایی یا در گروه‌های دو نفری، با تأمل بر حوزه مورد علاقه‌شان، برای تحقیق و پژوهش برنامه‌ریزی می‌کنند. آن‌ها آن‌چه را یاد می‌گیرند در دفترچه یادگیری‌شان ثبت و سازماندهی می‌کنند. برای سازماندهی یافته‌ها و آموخته‌ها باید در یادداشت‌های خود پاسخ به این پرسش‌ها را مدنظر داشته باشند:

- می‌خواهم چه چیزی یاد بگیرم؟
- چرا این سؤال را انتخاب کرده‌ام؟
- در این باره چه چیزهایی می‌دانم؟
- برای اطلاعات بیشتر از چه منابعی استفاده خواهم کرد؟

همزمان با پیشرفت تحقیق، دانش‌آموزان یادداشت‌برداری درباره فرآیند کار و آموخته‌هایشان را ادامه می‌دهند و به سؤال‌های زیر پاسخ می‌دهند:

- چه چیزهایی فهمیده‌ام؟
- نتیجه تحقیق و مطالعه‌ام را چه‌طور با دیگران به اشتراک خواهم گذاشت؟

راهنمای استراتژی

دستورالعملی که معلم یا دانش‌آموزان برای گروه‌های کوچک یا کل کلاس طراحی کرده‌اند، با این هدف که یادگیرندگان به طور عمیق‌تر و گسترده‌تر با ابعاد مختلف جست‌وجوگری آشنا شوند.

گاهی در جریان جست‌وجو، معلم به این نتیجه می‌رسد که دانش‌آموزان در حوزه‌ای خاص به آموزش احتیاج دارند و برای آموزش این مهارت یا دانش به آن‌ها برنامه‌ریزی می‌کند. گاهی پیش می‌آید که کل کلاس به یادگیری مهارتی نیاز دارند یا یکی از گروه‌ها برای یافتن منابع بیشتر یا اطلاعات تکمیلی کمک می‌خواهد.

ممکن است این درس‌ها مهارت‌محور باشند؛ مانند استفاده از ابزار تحقیق، تدارک دیدن برای یک مصاحبه مؤثر، مهارت نقشه‌خوانی و خواندن جدول زمانی برنامه اتوبوس‌ها، یا بریک پرسش محتوایی خاص مبتنی بر علاقه یا نیاز دانش‌آموز به یادگیری متمرکز شوند. مثلاً شاید یکی از دانش‌آموزان به موضوع «انواع سکونت‌گاه‌های موجود در شهر» علاقه‌مند شوند و این علاقه‌مندی به گفت‌وگو با مسئول هماهنگی خدمات شهری به بی‌خانمان‌ها یا یکی از مسئولان برنامه‌ریزی شهری بیانجامد.

سرانجام طرح □ پروژه‌های پایانی

هر دانش‌آموز، یک معلم. یک جلسه به ارائه تجربه‌ها و یافته‌های دانش‌آموزان اختصاص دارد. آن‌ها آموخته‌ها و تجربه‌های جدیدشان را با دانش‌آموزان دیگر به اشتراک می‌گذارند □ شیوه مشخصی برای برگزاری این جلسه و روش از پیش تعیین‌شده‌ای برای به اشتراک‌گذاری دانسته‌ها وجود ندارد. دانش‌آموزان در فرآیند تعیین شیوه ارائه و برگزاری این جلسه مشارکت داده می‌شوند و بر اساس نوع پرسش‌هایی که بررسی کرده‌اند روش را تعیین می‌کنند. مثلاً می‌توان یافته‌های طرح جست‌وجوگری را در نمایشگاهی درباره زندگی حال و گذشته مهم‌ترین ساکنان منطقه ارائه کرد یا یک فیلم کوتاه ویدیویی درباره جنبه‌های مختلف زندگی اجتماعی در شهر ساخت یا یک نمایشگاه از طرح‌ها و نقاشی‌هایی برگزار کرد که دانش‌آموزان حین جست‌وجو و بر اساس یافته‌هایشان ترسیم کرده‌اند.

مهم‌ترین هدف این طرح درس این است که موقعیت سرگرم‌کننده و در عین حال آموزنده‌ای برای دانش‌آموزان فراهم شود و از این طریق دانش و مهارت‌های آن‌ها ارتقا یابد. بنابراین باید بتوانیم میزان تحقق هدف‌مان را اندازه بگیریم اما چه طور می‌شود میزان یادگیری دانش‌آموزان را ارزیابی کرد؟ از چه طریق می‌توان متوجه شد که مهارتی در آن‌ها تقویت شده یا مهارتی جدید به دست آورده‌اند؟ موارد زیر به عنوان شواهدی برای سنجش و ارزیابی پیشرفت دانش‌آموزان است.

- بازخورد دانش‌آموز درباره فرآیند کلی طرح. از دانش‌آموزان بخواهید نظرشان را درباره فرآیند طرح جست‌وجوگرانه بنویسند و نظرشان را درباره این شیوه اعلام کنند، اینکه در جریان پژوهش چه احساسی داشتند و اگر بخواهند دوباره این پروژه را انجام دهند، چه طور عمل می‌کنند؟

- دفترچه یادگیری دانش‌آموز

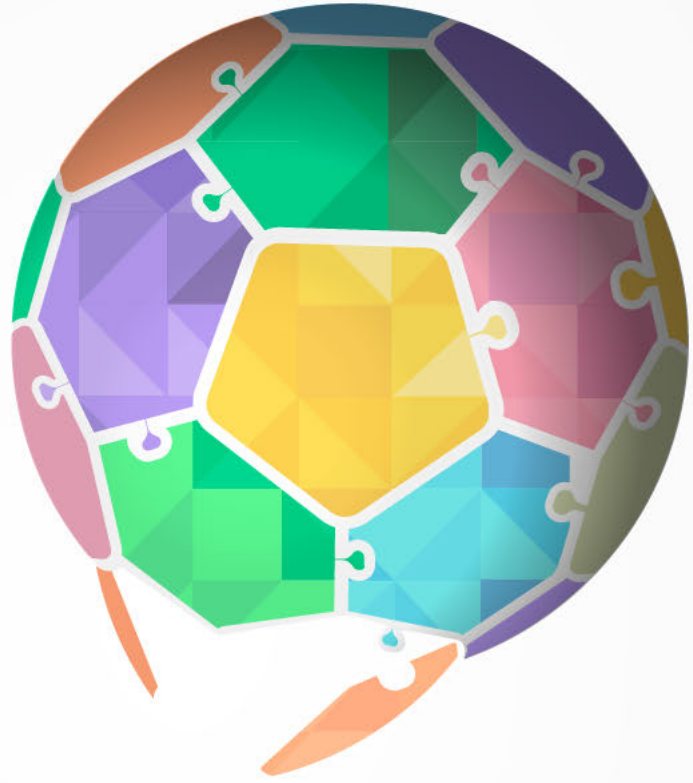
- واکنش دانش‌آموز به ارائه دیگر اعضای کلاس

- مشاهدات معلم. شما باید در تمام فرآیند جست‌وجوگری رفتارها و کنش‌های دانش‌آموزان را زیر نظر داشته باشید، اینکه هر کدام یا هر گروه چه مراحل را طی می‌کنند، روی چه موضوعاتی بیشتر تمرکز دارند، به چه موارد و محتوایی می‌پردازند، چه انگیزه‌ای از انتخاب موضوع‌ها دارند و به هنگام مواجهه با مسایل چه برخوردی دارند و نگرش کلی آن‌ها به فرآیند جست‌وجوگری چیست؟

- [1] Chris Collier
- [2] Carolyn Burke
- [3] Indiana University
- [4] <http://www.sbportal.ir/>
- [5] <http://region3.tehran.ir/Default.aspx?tabid=912&error=An%20unexpected%20error%20has%20occurred&content=0>
- [6] <http://www.clock.ir/tehranmap22.html>
- [7] http://yazd.ir/home_page
- [8] <http://www.mashhadema.ir/index.php?page=main>
- [9] <http://www.mmtehran.ir/index.php>
- [10] <http://www.hamyariwa.ir/homepage.aspx?site=DouranPortal&tabid=1&lang=fa-IR>

[۱۱] از آنجا که این طرح درس برای اجرا در نظام آموزشی یک جامعه مهاجرپذیر که بنیان‌های آن را مهاجران گذاشته‌اند طراحی شده، «مهاجرت» یکی از مسایل اساسی مطرح شده در آن است. توصیه می‌کنیم برای اجرای این طرح در کلاس درس خود معیارهایی را در نظر بگیرید که به فضای اجتماعی ایران و شهر و محله‌ای که دانش‌آموزان در آن زندگی می‌کنند نزدیک باشد. (مترجم)

[۱۲] Indianapolis شهری در نیمه شرقی ایالات متحده و مرکز ایالت ایندیانا است □ یکی از شاخصه‌های برجسته این شهر «ورزش» است. تیم بسکتبال ایندیانا پیسرز (Indian Pacers) که تا کنون سه بار قهرمان لیگ حرفه‌ای بسکتبال امریکا شده، به این شهر تعلق دارد □ ایندیاناپولیس کولتز (Indianapolis Colts) که تا کنون یک بار قهرمان سوپر بول شده، متعلق به این شهر است □ علاوه بر این، هر سال مسابقات پرطرفداری چون مسابقه اتومبیل‌رانی «ایندیاناپولیس ۵۰۰»، مسابقه موتورسواری و مسابقه ملی اتومبیل‌رانی سرعت در این شهر و برخورداری از زیرساخت‌های ورزشی مثل استادیوم‌ها و پیست‌های اتومبیل‌رانی گردشگران بسیاری را به این شهر می‌کشاند.

سؤال؟؟

با مدرسه افروز تماس بگیرید

info@afroozschool.org